

# Bijlage 1. Kijkwijzer

Gebaseerd op bijlage 1.2 van *Lessen in orde*, Teitler en Van Brussel (2020)

**Pluspunt:** Dit is een sterk punt. Het draagt positief bij.

**Aandachtspunt:** Dit is voldoende op orde, maar vraagt nog wat extra aandacht.

**Actiepunt:** Dit is een risico. Bekijk welke actie je kunt ondernemen.

## Omgang met gewenst gedrag:

### **Gedagsverwachtingen**

Wat verwacht je op basis van de schoolvisie of schoolafspraken concreet van je leerlingen? Hoe wil je concreet dat leerlingen met jou en anderen omgaan? Hoe wil je concreet dat leerlingen met de ruimte en (eigen) materialen omgaan? Hoe wil je dat leerlingen zich opstellen tijdens de instructie en dat zelfstandig werken? Is dit duidelijk zichtbaar gemaakt in de klas? Hangt er bijvoorbeeld een poster met gedagsverwachtingen? Is dit visueel voldoende ondersteund? Wordt hier dagelijks even aandacht aan geschonken?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Gewenst gedrag bekrachtigen**

Hoe stimuleer je het gewenste gedrag? Is er een procedure voor het bekrachtigen van gedagsverwachtingen? Hoe stimuleer je dit gedrag op individueel niveau? Hoe stimuleer je dit gedrag op groepsniveau? Stel je wekelijks een groepsdoel of gedagsverwachting centraal? Evalueer je het doel dagelijks? Complimenteer je tussentijds? Beloon je de leerling of de groep aan het eind van de dag of de week?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Betrokkenheid en plezier**

Doen leerlingen actief mee? Nemen zij actief deel aan de groep? Heb je oog voor alle leerlingen? Is er sprake van betrokkenheid? Let je daar op? Handel je daar voldoende naar? Zijn de leerlingen op jou als leraar maar zo nodig ook op klasgenoten gericht? Hebben de leerlingen ook plezier met elkaar? Heb jij plezier met de leerlingen? Realiseer je genoeg momenten voor plezier?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### Binnenkomst en naar buiten gaan:

#### ***Begin van de dag***

Hoe start je iedere dag? Sta je bij de ingang van je lokaal? Zeg je gedag? Heet je de leerlingen bij binnenkomst welkom? Maak je kort oogcontact? Is er tijd voor een klein gesprekje? Is duidelijk wat leerlingen mogen doen als ze in het lokaal zijn? Houd je je aan deze afspraak? Verwacht je dat leerlingen op hun plek gaan zitten? Mogen ze even rondlopen? Hoe ga je om met roepen en rennen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Eind van de dag en verlaten van het lokaal***

Hoe eindig je de dag of de les? Reflecteer je altijd even? Zijn de tafels, de kastjes en het lokaal op orde? Is de ruimte zo goed als klaar voor de volgende dag of les? Hoe gaan de leerlingen de klas uit? Wordt er gedag gezegd of nog een hand gegeven? Mogen groepjes tegelijk naar buiten? Of wijs je leerlingen individueel aan? Welk gedrag verwacht je in de gang? Houd je daar zicht op?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Terugkomen in het lokaal na pauze***

*Meer gericht op basisonderwijs* – Hoe wil je dat de leerlingen terugkomen in het lokaal na een pauze? Moeten zij direct naar hun eigen plek? Zijn hier afspraken over? Mogen zij eten en drinken pakken? Wachten zij op elkaar? Is duidelijk welke tijd zij voor de pauze en het eten/drinken hebben? Verwacht je dat binnen die tijd alles op is? Zitten de leerlingen op hun plek tijdens het eten en drinken?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

## Communicatie:

### **Start van de les**

Begin je pas met je instructie als iedereen helemaal stil is? Maak je oogcontact met leerlingen? Hoe weten ze dat je het stil wilt hebben? Zitten de leerlingen allemaal op een plek? Gebruik je een stiltesignaal?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Stemvolume en mimiek**

Ben je je bewust van je stemvolume en het effect op de groep? Gebruik je afwisselend een harde stem of een zachte stem? Heb je een rustige ademhaling? Maak je gebruik van je mimiek? Gebruik je je expressie? Gebruik je indien nodig grotere signalen (bijvoorbeeld een ruimere armbeweging)? En zijn de leerlingen zich bewust van hun stemvolume? Gebruik je daarvoor een stemvolumemeter? Hangt deze zichtbaar in het lokaal?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Lesprogramma**

Is er iedere dag een dag- of lesprogramma zichtbaar? Weten de leerlingen steeds wat wanneer gebeurt en wat het doel is van deze les?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Aandacht tijdens klassikale instructie**

Wat verwacht je van de leerlingen? Welke spullen liggen er op tafel? Wat (zeker) niet? Wie zijn er op je gericht? Wat wil je van hen zien? Mogen leerlingen zonder instructie aan het werk? Hoelang wil je dat de instructie duurt? Ken je steeds het lesdoel? Is dit lesdoel zichtbaar en steeds bekend bij de leerlingen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Beurtverdeling**

Zorg je voor gespreide beurtverdeling bij de instructie? Geef je verschillende leerlingen een beurt? Maak je bijvoorbeeld gebruik van ijsstokjes (EDI) voor willekeurige beurtverdeling? Zet je wisbordjes in om de hele groep te betrekken? Sluit je met je vraagstelling aan op het leerniveau van individuele leerlingen (bijvoorbeeld eenvoudige, meer gesloten vragen voor leerlingen die meer moeite hebben met de leerstof)?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Positieve bevestiging bij prettig gedrag en gedrag begrenzen bij onprettig gedrag**

Complimenteer je 'groot'? Geef je geregeld positieve bevestiging naar de leerlingen? Weten zij dat ze op de 'goede' weg zitten? Spreek je positieve (gedrags)verwachtingen uit? Corrigeer je op tijd en 'klein'? Vermijd je lang uitweiden over negatief gedrag?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Effectieve instructie**

Houd je vaart in je instructie? Duurt de instructie niet langer dan noodzakelijk? Durf je zo nodig ook te schrappen? Gebruik je eenduidige communicatie (geen dubbele bodems, abstracte woorden of te veel beeldspraak)? Vat je de instructie kort samen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Vragen stellen en verduidelijken**

Mogen de leerlingen nog verhelderingsvragen stellen voor zij beginnen met werken? Steken zij hun vinger op? Roepen zij door de klas? Mogen leerlingen die dat kunnen eerder beginnen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

## Voor individueel, klassikaal en zelfstandig werk:

### **Deelname en betrokkenheid tijdens werk**

Hoe ziet betrokkenheid er voor jou uit? Hoe controleer je vervolgens deze aandacht en betrokkenheid? Heb je tijdens de start en het werken geregeld zicht op je gehele groep? Zit je vlak na je instructie en tijdens overgangsmomenten op een centrale plek? Hanteer je vaste rondes om de voortgang te checken en kort hulp te bieden? Weten leerlingen hoe ze kunnen omgaan met uitgestelde aandacht? Zijn er afspraken over? Hoe lang wil je dat de leerlingen zelfstandig en zonder hulp werken? Hoe kun je dat zichtbaar maken? Is er een Time Timer?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Onderling overleg**

Is duidelijk wanneer er wel overlegd mag worden en wanneer niet? Zijn de kinderen bekend met **Zelfstandig Stil (ZS)** en **Zelfstandig Fluisteren (ZF)**? Wat verwacht je dan van de leerlingen? Hangen deze criteria zichtbaar in de klas? Hoe handhaaf je dit? Gebruik je het stoplicht (ZS = rood, ZF = oranje)? Wat doe je bij verstoring?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Hulpmiddelen**

Gebruik je doelbewust een Time Timer en weten de leerlingen steeds hoeveel tijd ze hebben voor welke hoeveelheid werk? Gebruik je complimenten of een ander beloningssysteem om gewenst werkgedrag te bekrachtigen? Welk werkgedrag wil je belonen? Rust? Samenwerking? Benoem je dat?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Hulp vragen**

Weten de leerlingen op welke manieren ze hulp kunnen krijgen? Zijn er vaste stappen bekend (bijvoorbeeld zelf nogmaals goed lezen, medeleerling en leraar)? Wanneer mogen zij hulp vragen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Werkvormen**

Worden er geregeld coöperatieve en gevarieerde werkvormen ingezet? Welke werkvormen zijn effectief en/of favoriet in de groep? Welke gebruik je zelf graag? Heb je een bronnenboek? Wissel je uit met collega's?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Als het werk klaar is**

Weten de leerlingen altijd wat ze kunnen doen als ze klaar zijn? Wat biedt de lesmethode? Waar kunnen ze zien wat je kunt doen? Wat heb je nog extra nodig? Denk aan werkbladen, digitale middelen, smartgames, Chromebooks. Waar en hoe werken ze met dit materiaal? Kunnen ze het zelf pakken en opruimen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Instructie aan kleine groepjes en samenwerking in groepjes (zelfstandig werken):**

#### **Opstelling en instructietafel**

Zijn er leerlingen met behoefte aan extra instructie of begeleide verwerking? Is er een instructietafel of een plek waar zij kort onder jouw leiding bij elkaar kunnen zitten? Staat de instructietafel nu goed/handig? Heb je zelf zicht op de groep? Kun je meer mogelijkheden realiseren door een gedifferentieerde opstelling te maken? Zijn er tweetallen voor leraargerichte leerlingen en groepjes voor de samenwerkende leerlingen?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### **Gewenst gedrag binnen het instructiegroepje**

Welk geluidsniveau wil je? Hoe wijs je daarop? Welke betrokkenheid verwacht je? Hoe klinkt jouw eigen stem?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### ***Gewenst gedrag buiten het instructiegroepje***

Wat verwacht je van de groep? Hoe eis je stilte? Is de verwachting helder voor de groep? Spreek je het uit en herhaal je het? Hangt het zichtbaar in de klas? Hoe houd je daar zicht op? Hoe beloon en versterk je dat (complimenten, beloningssysteem?)

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Gebruik van het lokaal:**

#### ***Tafels en kastjes van leerlingen***

Heeft iedereen voldoende vrije werkruimte? Staat er materiaal dat kan afleiden? Wat mogen ze tijdens het werken op tafel houden? Waar leggen ze overbodige materialen (waterflessen, rommel, kneedgummetjes)?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Eigen bureau en kast***

Heb je zelf een opgeruimde/vrije werkruimte? Laat je zelf ook zien wat je van de leerlingen verwacht?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Kasten en materialen voor leerlingen***

Weten de leerlingen waar ze wat kunnen vinden? Is het lokaal opgeruimd en overzichtelijk? Kunnen ze zelf de nodige materialen pakken?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Muren en wanden***

Komt de ruimte ordelijk over? Komt de ruimte aantrekkelijk over? Is er sprake van optische rust? Is er een plek voor (gedrags)verwachtingen, afspraken en regels?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### ***Kraan, prullenbak, toiletbezoek***

Wanneer mogen de leerlingen wel hiernaartoe lopen? Wanneer niet? Hoe maak je dat helder?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Algemene procedures en klassenregels:**

#### ***Zichtbare (gedrags)verwachtingen***

Nogmaals! Zijn de algemene afspraken zichtbaar vormgegeven? Is dit gekoppeld aan schoolafspraken of een specifiek aandachtspunt? Is hier aandacht aan besteed en wordt er mee geoefend?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Stiltesignaal***

Is er een duidelijk stiltesignaal? Hoe maak je de groep tot stilte zonder zelf je stem te veel te verheffen? Wat verwacht je van de groep? Welke actie verlang je van hen? Laat bij inoefening alle leerlingen adequaat reageren op het signaal en spreek indien nodig aan!

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

#### ***Klassendienst***

*Meer gericht op basisonderwijs* – Is er een klassendienst? Wat doet de klassendienst? Wat zijn hun taken? Hangen deze taken zichtbaar in de groep? Hoe werkt het uitdelen van materiaal: Wie doet dat? Is dat voor iedereen duidelijk? Is er een wekelijkse roulatie?

*Meer gericht op voortgezet onderwijs* – Zijn er leerlingen voor een vastgestelde periode aanspreekbaar voor groepszaken?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### ***Gang, leerplein, studieruimtes en overige ruimtes***

Mag er gewerkt worden op de gang, op het leerplein of in een studieruimte? Zijn de afspraken en gedragsverwachtingen in die ruimtes duidelijk voor de leerlingen? Weten de leerlingen hoe je je gedraagt in die ruimtes?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### ***Schoolplein en de aula***

Is er voldoende vermaak op het schoolplein en/of in de aula?

*Meer gericht op basisonderwijs* – Is er voldoende materiaal? Is het nodig dat er vooraf teams worden gemaakt of spellen worden geïntroduceerd? Gebruik je: buitenspeelkaarten, spel van de week, indelen met ijsstokjes. Doe je zelf geregeld mee met een activiteit?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Omgang met ongewenst gedrag:**

#### ***Welke gedrag vind je zelf ongewenst?***

Is dat helder gemaakt voor jezelf? Is het helder voor de leerlingen? Is dit concreet en helder geformuleerd? Is er merkbaar brede consensus (bij leraar en leerlingen)?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### ***Niveaus van gedrag***

Schaal je gedrag in? Kun je de ernst inschatten? Hoe ga je daar nu mee om? Zijn de leerlingen zelf bekend met de **niveaus van gedrag (kleuren)**? Hebben ze zicht op hun eigen gedrag in relatie tot de niveaus van gedrag?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### ***Consequenties***

Welke consequenties zijn er? Zijn de afspraken op schoolniveau duidelijk? Zijn ze voor jou ook duidelijk? En voor de leerlingen? Is er een duidelijke route voor het begrenzen, reactieprocedure of escalatieladder? Is het voorspelbaar en logisch in opbouw? Is dat

zichtbaar en duidelijk voor de leerlingen? Is er sprake van een consequente uitvoering of is er willekeur?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |

### **Negeren**

Negeer je in een later stadium bepaald ongewenst gedrag? Is voor de groep duidelijk waarom je dat doet? Spreek je dat uit? Verwacht je het negeren ook van de leerlingen? Kennen de leerlingen het effect van negeren?

| Pluspunt: + | Aandachtspunt: +/- | Actiepunt: - | Opmerking: |
|-------------|--------------------|--------------|------------|
|             |                    |              |            |